

**PROMLUVA PAPEŽE JANA PAVLA II.
K TRIBUNÁLU ŘÍMSKÉ ROTY
U PŘÍLEŽITOSTI ZAHÁJENÍ NOVÉHO SOUDNÍHO ROKU**

Pátek 21. ledna 2000

*Pane děkane,
vážení preláti auditori a vykonavatelé
Římské roty!*

1. Slavnostní zahájení soudní činnosti Římské roty mi každoročně nabízí cennou příležitost osobně se setkat s vámi se všemi, kteří tvoříte Kolegium prelátů auditorů, vykonavatelů a advokátů tohoto Tribunálu. Zároveň je to pro mě příležitost, kdy vám mohu znovu vyjádřit svou úctu a projevit vám svou hlubokou vděčnost za drahocennou práci, kterou velkodušně a kompetentně plníte ve jménu a z pověření Apoštolského stolce.

Srdečně zdravím vás všechny, obzvláště pak nového pana děkana, jemuž děkuji za vřelý projev úcty, který mi adresoval jménem svým, ale také jménem celého Tribunálu římské roty. Současně bych se chtěl s vděčností obrátit na pana arcibiskupa Mgr. Francesca Pompedda, nedávno jmenovaného Prefektem Nejvyššího tribunálu Apoštolské signatury, a poděkovat mu za jeho dlouhou službu pro váš Tribunál, kterou plnil s velkodušnou oddaností, stejně jako s neobyčejnou přípravou a kompetencí.

3. Dnes ráno, vybidnut slovy pana děkana, bych se spolu s vámi chtěl zamyslet nad hypotézou o právním dopadu současného způso-

bu myšlení, přiklánějícího se k rozvodu, dotknout se otázky prohlášení neplatnosti manželství, učení o absolutní nerozlučitelnosti uzavřeného a dokonaného manželství a omezené pravomoci Nejvyššího pontifika ve věci takového manželství.

V Apoštolské exhortaci *Familiaris consortio* (O úkolech křesťanské rodiny v současném světě)¹, vydané 22. listopadu 1981, jsem poukázal na kladné aspekty nového chápání rodiny, jimiž jsou: jasnější vědomí osobní svobody, větší pozornost ke vztahům v manželství a k povznesení důstojnosti ženy. Stejně tak jsem poukázal na záporné aspekty, související s deformací některých základních hodnot a s „chybným teoretickým i praktickým chápáním vzájemné nezávislosti manželů“, přičemž zdůrazňuji jejich vliv na „rostoucí počet rozvodů“ (č. 6).

Jako kořen těchto záporných jevů jsem definoval „často špatné chápání pojmu i zkušenosti ‘svobody’. Není chápána jako schopnost uskutečňovat pravdu Božího plánu s manželstvím a s rodinou, nýbrž naopak jako jakási nezávislá síla, utvrzující člověka v tíhnutí k vlastnímu sobeckému dobru, nezřídká proti bližnímu“ (č. 6). Proto jsem kladl důraz na „základní povinnost“ církve „znovu a znovu silně zdůrazňovat – jak učinili synodální ot-

cové – učení o nerozlučitelnosti manželství“ (č. 20) také proto, abych rozptýlil stín, který, jak se zdá, vrhají na hodnotu nerozlučitelnosti manželských svazků některé názory z prostředí teologického a kanonického bádání. Jedná se o tvrzení, která odmítají absolutní neslučitelnost mezi uzavřeným a dokonaným manželstvím (srov. CIC, kánon 1061 1) a novým manželstvím jednoho z manželů, je-li ten druhý ještě naživu.

3. Úkolem církve, která je věrná Kristu, je neustále pevně opakovat „radostné poselství o definitivnosti manželské lásky, jež má svůj základ a svou sílu v Ježíši Kristu (srov. Ef 5,25)“ (FC, č. 20) těm, kdo v naší době pokládají za těžké nebo přímo nemožné připoutat se na celý život k jednomu člověku, a těm, kdo se bohužel nechávají strhnout kulturním proudem, který odmítá nerozlučitelnost manželství a otevřeně se posmívá závazku manželů k věrnosti.

„Nerozlučitelnost manželství, která má kořeny v osobním sebeodevzdání manželů a kterou vyžaduje dobro dětí, nalézá svou poslední pravdu v plánu zjeveném od Boha: Bůh chce a daruje nerozlučitelnost manželství jako plod, znamení a požadavek absolutně věrné lásky, s jakou Bůh vychází vstříc člověku a Kristus církvi“ (FC, č. 20).

„Radostné poselství o definitivnosti manželské lásky“ není pouze abstraktní představou nebo líbivou frází, která odráží společnou touhu těch, kdo se rozhodnou vstoupit do manželství. Toto poselství vychází spíše z nového křesťanského pojetí, podle něhož je manželství svátostí. Křesťanští manželé, kteří dostali „dar svátosti“, jsou Boží milostí po-

voláni svědčit o „vůli Pána“: „Co Bůh spojil, ať člověk nerozlučuje“ (Mt 19,6)“, jinými slovy „svědčit o neocenitelné hodnotě manželské nerozlučitelnosti“ (FC, č. 20). A jak to tvrdí Katechismus katolické církve: „církev dodržuje věrnost slovu Ježíše Krista (Mk 10,11-12), a proto nemůže uznat nový sňatek za platný, bylo-li první manželství platné“ (č. 1650).

4. „Církev může po prověření situace příslušným církevním soudem prohlásit neplatnost manželství, totiž že manželství nikdy neexistovalo“, a v tomto případě „jsou smluvní strany volné a mohou znovu uzavřít manželství pod podmínkou, že budou respektovat přirozené povinnosti vyplývající z předešlého svazku“ (KKC, č. 1629). Nicméně prohlášení o neplatnosti z důvodů, které jsou ustanoveny kanonickými normami, obzvláště z důvodu nějaké chyby a nedostatků při manželském souhlasu (srov. CIC, kán. 1095 – 1107), nemohou být v protikladu k zásadě o nerozlučitelnosti.

Nelze popřít, že pro všeobecné smýšlení společnosti, ve které žijeme, je jen těžko přijatelná myšlenka o nerozlučitelnosti manželského svazku a samotné pojetí manželství jako „svazku, kterým muž a žena mezi sebou vytvářejí nejnuitnější společenství celého života“ (CIC, kán. 1055 1), jehož podstatnými vlastnostmi jsou „jednota a nerozlučitelnost, které nabývají v křesťanském manželství zvláštní pevnosti z důvodu svátosti“ (CIC, kán. 1056). Toto nepřijetí však neodpovídá „takto a prostě“ přímému odmítnutí křesťanského manželství nebo jeho podstatných vlastností. A ještě méně ospravedlňuje domněnku, někdy bohužel vyslovovanou některými soudy, že hlavním úmyslem smluvních

stran je v této sekularizované společnosti, v níž převládají proudy hlásající rozvod, chtějí rozlučitelné manželství, a to v té míře, že vyžaduje raději důkaz o uskutečnění smlouvy.

Pro potvrzení vyloučení nějaké podstatné vlastnosti nebo popření nějakého podstatného účinku manželství kanonická tradice a jurisprudence Roty vždy vyžadovaly, aby se toto potvrdilo na základě kladného aktu vůle, který stojí výše než běžná nebo všeobecná vůle, hraný rozmar, chybný názor na užitečnost, v některých případech na rozvod, nebo pouhý úmysl nerespektovat reálně přijaté závazky.

5. Ve shodě s učením, nepřetržitě hlásaným církví, chceme tedy shrnout, že názory nebo postoje odporující zásadě nerozlučitelnosti, avšak neodmítající slavit formálně manželství jako svátost, nepřekračují hranice pouhého omylu co do nerozlučitelnosti manželství, který podle kanonické tradice a platných norem nenarušuje manželský souhlas (srov. CIC, kán. 1099).

Nicméně podle zásady, že tento souhlas nemůže být ničím nahrazen (srov. CIC, kán. 1057), může omyl co do nerozlučitelnosti ve výjimečném případě dohodu zneplatnit, jestliže pozitivně determinuje vůli smluvní strany rozhodnout se v rozporu s nerozlučitelností manželství (srov. CIC, kán. 1099).

K tomu může dojít pouze v případě, že mylné posouzení nerozlučitelnosti svazku ovlivní rozhodujícím způsobem rozhodnutí vůle, protože je dáno vnitřním, hluboce zakořeněným přesvědčením smluvní strany, která je rozhodně a neústupně vyznává.

6. Naše dnešní setkání, drazí členové Tribunálu Římské rot, tvoří také vhodný rámec pro to, abychom celé církvi řekli několik slov o omezené moci Nejvyššího pontifika v případě uznaného a dokonatého manželství, které „nemůže být rozloučeno žádnou lidskou mocí a ze žádného důvodu s výjimkou smrti“ (CIC, kán. 1141; CCEO, kán. 853). Svou povahou není toto vyjádření kanonického práva výhradně poučné, ale odpovídá pravdivému učení, hlásanému v církvi od nepaměti.

Nicméně podle jednoho velmi rozšířeného názoru nespadá moc Nejvyššího pontifika, jakožto správce božské moci Kristovy, do těchto lidských mocí, ke kterým odkazují zmíněné kánony, mohla by se tedy v určitých případech uplatnit také na zrušení uznaných a dokonatých manželství. Vzhledem k potenciálně vyvstalým pochybnostem a zmatkům je nutné znovu potvrdit, že uzavřené a dokonaté svátostné manželství nemůže být nikdy zrušeno, a to ani mocí římského pontifika. Opačné tvrzení by obsahovalo tezi, že neexistuje žádné zcela nerozlučitelné manželství, což by bylo v rozporu se smyslem nerozlučitelnosti manželského svazku, který církev hlásala a hlásá.

7. Toto učení o nemožnosti rozšířit moc římského pontifika na uzavřená a dokonatá manželství bylo již vícekrát předloženo mými předchůdci (srov. např. Pius IX., list *Verbis exprimere*, 15. srpna 1859: *Insegnamenti Pontifici*, Ed. Paoline, Řím 1957, sv. I, č. 103; Lev XIII., encyklika *Arcanum*, 10. února 1880: ASS 12 [1879-1880], 400; Pius XI., encyklika *Casti connubii*, 31. prosince 1930: AAS 22 [552]; Pius XII., *Promluva k novomanželům*, 22. dubna 1942: *Projevy a rozhlaso-*

vé zprávy S.S. Pia XII., Ed. Vaticana, sv. IV, 47). Především bych chtěl citovat jedno tvrzení Pia XII.: „Uznané a dokonané manželství nemůže být na základě božského práva rozloučeno žádnou lidskou mocí (kán. 1118), zatímco ostatní manželství, přestože jsou vnitřně nerozlučitelná a nemají absolutní vnější nerozlučitelnost, mohou být za určitých nezbytných podmínek (jak víme, jedná se o relativně vzácné případy) rozloučena nejenom podle pavlovského privilegia, ale i římským pontifikem na základě moci vyplývající z jeho úřadu“ (Promluva k Římské rotě, 3. října 1941: AAS 33 [1941], str. 424-425). Těmito slovy Pius XII. jasně interpretuje kánon 1118, odpovídající současnému kánonu 1141 z *Kodexu kanonického práva* a kánonu 853 z *Kodexu kánonů východních církví* v tom smyslu, že pojem „lidská moc“ zahrnuje současně papežovy pravomoci dané jeho úřadem i postavením vikáře, a uvádí, že toto učení je jednomyslně přijímáno všemi odborníky v této oblasti. V daném kontextu je vhodné citovat i *Katechismus katolické církve* jako hlavní doktrinální autoritu, zakládající se na mém osobním schválení a na faktu, že se na jeho redakci podílelo celé biskupství. Čteme v něm: „Manželské pouto tedy stanovil sám Bůh, takže platné a dokonané manželství mezi pokřtěnými nemůže být nikdy rozloučeno. Toto pouto, které pochází ze svobodného lidského činu manželů a z dokonání manželství, je už neodvolatelné a dává vznik smlouvě ručené věrností Boha. Církev nemá moc vyslovit se proti tomuto uspořádání Boží moudrosti“ (č. 1640).

8. Ve skutečnosti má totiž římský pontifik „*sacra potestas*“ učit pravdu Evangelia, udělovat svátosti a ve jménu Krista a s jeho au-

toritou řídit pastorační církev, tato pravomoc však v sobě nijak nezahrnuje moc nad Božím zákonem, přirozeným ani pozitivním. Ani Písmo, ani církevní tradice nepřiznávají římskému pontifikovi právo rozloučit uznané a dokonané manželství; naproti tomu dlouholetá praxe v církvi ukazuje, že v tradici je určité povědomí o neexistenci této pravomoci. Neochvějná vyjádření římských pontifiků jsou tedy pouze věrnou ozvěnou a autentickou interpretací stálého přesvědčení církve.

Z toho tedy jasně vyplývá, že Učitelství úřad církve hlásá nerozšíření pravomoci římského pontifika na uznaná a dokonaná svátostná manželství jako učení, které je třeba s konečnou platností dodržovat, třebaže nebylo slavnostně a definitivně vyhlášeno. Ve skutečnosti bylo toto učení výslovně a důrazně předkládáno římskými pontifiky, a to vytrvale a v dostatečně dlouhých obdobích. Všichni biskupové sjednocení s Petrovým stolcem jej přijali za vlastní a sami hlásali, vědomi si toho, že jej věřící musí vždy zachovávat a schvalovat. V tomto významu bylo znovu předloženo Katechismem katolické církve. Jedná se ostatně o učení potvrzené staletou církevní praxí a zachovávané s naprostou věrností a hrdinstvím, někdy dokonce navzdory velkému nátlaku mocných tohoto světa. Nanejvýš výmluvně působí stanovisko papežů, kteří i v době největšího utvrzení petrovského primátu ukázali, že si jsou stále vědomi toho, že jejich úřad je plně ve službách Božího slova (srov. Const. dogm. Dei Verbum, č. 10), že se tedy nestaví nad dar od Pána, ale pouze se zavazuje uchovávat a spravovat bohatství, které bylo církvi svěřeno.

9. Vážení preláti auditoři a vykonavatelé, o

tyto myšlenky týkající se tak závažného a důležitého tématu jsem se tedy s vámi chtěl podělit. Svěřuji je vaší mysli i vašemu srdci, neboť jsem si zcela jist vaší věrností a oddaností Božímu slovu, které vykládá Učitelský úřad církve, a kanonickému právu, jenž je vyloženo naprosto věrně a celistvě. Vyprošuji vám pro tuto citlivou službu církvi stálou ochranu Panny Marie, Královny rodin. Zároveň vás ujišťuji o své úctě a vděčnosti a na znamení mé trvalé náklonnosti vám z celého srdce uděluji zvláštní apoštolské požehnání.

z francouzštiny přeložila Lucie Miklošková

POZNÁMKY

¹ Poznámka překladatele